

країн та міжнародних організацій. Як і тоді подолати глобальну загрозу можливо лише спільними зусиллями тепер уже антипутінської коаліції.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-12>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНАМИ КЛІМАТУ

Трагнюк Олеся Янівна

*кандидат юридичних наук, професор,
доцент кафедри права Європейського Союзу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Наслідки зміни клімату в останні десятиліття набули значення проблеми планетарного масштабу, яка є одним із тих глобальних викликів, що визначають порядок денний як міжнародного співробітництва, так і міжнародної та національних політик більшості держав світу. Кліматична складова нині пронизує багато сфер суспільних відносин, зокрема таких як захист прав людини, забезпечення міжнародної та національної безпеки економічний розвиток тощо.

Зусиллями міжнародного співтовариства нині формується універсальний механізм протидії змінам клімату, у розвитку якого провідна роль належить Європейському Союзу, який є одним із лідерів у створенні світових стандартів у кліматичній сфері. Він не лише активно впливає на зміст універсальних норм у сфері охорони навколишнього середовища загалом, і захисту клімату зокрема, а й на своєму рівні створює нормативну базу з елементами наднаціональності, яка є зразком для усіх інших держав, та навіть впливає на розвиток законодавства третіх країн у відповідній сфері, передусім тих держав, які активно прагнуть набути членство у ЄС.

Україна 23.06.2022 р. на підставі Рішення Європейської Ради набула статус держави-кандидата на вступ до ЄС, що ставить перед нашим суспільством і народом нові завдання із подальшої адаптації національного законодавства України до права ЄС, зокрема і у сфері протидії змінам клімату.

Основним, центральним міжнародним договором, який визначає загальні засади співпраці України та ЄС у сфері, яка розглядається, є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергетики та їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р.¹ (УА). З набуття чинності Угодою 01.09.2017 р. відбувається активізація реформування законодавства України у екологічній та кліматичних сферах, що пов'язано з необхідністю виконання нашої державою тих зобов'язань, які випливають із положень Глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» (ст. ст. 360-366 УА). Водночас питання співробітництва щодо зміни клімату названо найпершим серед напрямків у рамках співпраці щодо навколишнього середовища (ст. 361 УА), що підкреслює його принципову важливість. Ключовими принципами взаємодії сторін за УА є принцип рівності та взаємної вигоди, а також принцип поваги до зобов'язань в рамках багатосторонніх угод Сторін у сфері захисту навколишнього середовища та боротьби зі зміною клімату.

Поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони довкілля здійснюється відповідно до Додатку XXX до УА, який спрямований на апроксимацію законодавства України до 29 директив та регламентів ЄС у 8 тематичних сферах². При цьому низка статей Глави 6 «Навколишнє середовище», Додатку XXXI щодо кліматичної політики, Глави 13 «Торгівля та сталий розвиток» залишаються поза увагою, хоча вони і містять окремі надважливі принципи й підходи, які мають застосовуватись до екологічної та кліматичної політики і права в Україні. Це, серед іншого, стосується інтеграції екологічної політики в інші сфери, виконання багатосторонніх екологічних угод, інституційної реформи, впровадження принципу «забруднювач платить» та принципу перестороги.

Серед односторонніх зобов'язань, які повинна виконати Україна за Додатком XXXI, названі такі: імплементація Україною Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1997 року, включаючи всі критерії відповідності для

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 75. Ст. 212.

² Зокрема у додатку XXX до А у секторі «Зміна клімату та захист озонового шару» визначено три нормативно правових акти ЄС, до яких повинно бути адаптованим національне законодавство України, це, зокрема: Директива 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства; Регламент ЄС №842/2006 про певні фторовані парникові гази; Регламент ЄС №2037/2000 про речовини, що руйнують озоновий шар.

повного запровадження кіотських механізмів; розроблення плану дій на довготермінову перспективу стосовно пом'якшення змін клімату та адаптації до них; розроблення та запровадження довгострокових заходів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів.

Виконання Україною положень Угоди про асоціацію, зокрема і тих, що стосуються питань зміни клімату, є предметом моніторингу з боку Європейської Комісії, яка на основі звіту нашої держави визначає сфери, де досягнуто прогрес, та ідентифікує ті сфери, де відмічається відставання (останній звіт щодо виконання Україною УА був оприлюднений 07.03.2023 р).

Досягнення певного прогресу Україною у проведенні реформ у сфері екологічного законодавства дав можливість Україні одній із перших підтримати ініціативу Європейського Зеленого курсу³ та започаткувати діалог з Європейським Союзом щодо долучення України до нього. Що у свою чергу дало можливість Україні розпочати зелену трансформацію свого економічного розвитку⁴.

В умовах повномасштабної воєнної агресії РФ проти України співробітництво між нашою державою та ЄС з питань боротьби зі зміною клімату не лише не припинилося, а й набуло подальшого розвитку у контексті нових викликів та загроз. Не дивлячись на значні труднощі, наша держава продовжує виконувати взяті на себе зобов'язання у кліматичній сфері за Угодою про асоціацію та в рамках інших організаційно-правових утворень, таких як програма Східне партнерство та Енергетичне співтовариство, до якого Україна доєдналася ще у 2011 р.

Необхідно звернути увагу, що на фоні подій, що відбуваються у нашій країні, розпочалося співробітництво України з Європейським Союзом за новим напрямком – допомога Україні. 18.05.2022⁵ Європейська Комісія оприлюднила Стратегію відновлення та реконструкції нашої держави. У цьому документі вказано поміж іншим, що підтримка України відбуватиметься у світлі засад та стандартів кліматичної та екологічної політик ЄС. У Європейському Союзі усвідомлюють, що «наслідки збройного вторгнення матимуть тривалий

³ European Commission (2019). Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

⁴ Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf>

⁵ Ukraine Relief and Reconstruction: Communication of the European Commission of 18.05.2022 COM(2022) 233 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ukraine-relief-reconstruction_en.pdf

негативний вплив на здатність національної економіки запобігати та адаптуватися до зміни клімату»⁶. Тому надання міжнародної фінансової допомоги та інвестування, які надаватиме ЄС для відновлення зруйнованої інфраструктури та структурної перебудови економіки на основі чистих низьковуглецевих та енергоефективних технологій, має важливе значення для повоєнної економічної відбудови України.

Важливе значення для розвитку співробітництва України з ЄС з питань боротьби зі зміною клімату має укладена 24.06.2022 р. Угода про приєднання України до Програми LIFE. LIFE – програми дій з довкілля та клімату, що розрахована на 2021-2027 р.р., метою якої, яка, є «сприяння переходу до стійкої, циркулярної, енергоефективної, заснованої на відновлюваній енергії, кліматично нейтральної та стійкої економіки...» (ст. 3 Регламенту 2021/783⁷).

Україна є першою країною, яка не входить до ЄС та яка приєдналася до цієї Програми. За ст. 1 Угоди LIFE Україна бере участь як асоційована країна у всіх частинах програми LIFE відповідно до ст. 6 Регламенту 2021/783. Зокрема, представники України мають право брати участь у ролі спостерігачів у комітеті, зазначеному у ст. 22 Регламенту 2021/783 про створення комітету Програми LIFE, без права голосу і щодо пунктів, що стосуються України. Юридичні особи, зареєстровані в Україні, можуть брати участь у діях Програми LIFE за умов, еквівалентних тим, що застосовуються до юридичних осіб, зареєстрованих у ЄС, зокрема -дотримання обмежувальних заходів ЄС (ч. 2 ст. 2 Угоди LIFE), що в свою чергу сприятиме розвитку національного бізнесу.

Необхідно також зазначити, що попри те, що в Україні досі не прийнятий спеціальний «кліматичний» закон та не запроваджена система торгівлі квотами на викиди парникових газів, результат роботи нашої держави у сфері адаптації національного законодавства України до кліматичного *aquis* ЄС можна назвати позитивним.

⁶ Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf>

⁷ Regulation 2021/783 of 29.04.2021 establishing a Programme for the Environment and Climate Action (LIFE), and repealing Regulation (EU) No 1293/2013. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2021.172.01.0053.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2021%3A172%3ATOC